

РЕГИОНАЛЕН ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ – СЪЩНОСТ, ЗНАЧЕНИЕ И ДИНАМИКА ПРИ ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ПОЛИТИКИ

Йоана Иванова Първанова

Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - Свищов

Катедра „Финанси и кредит“

e-mail: ioanaaa___@abv.bg

Резюме: Икономическият растеж е в основата на водените политики от страна на всяка държава. Като измерител, той отразява в най-синтезиран вид стопанското развитие на дадена страна в определен времеви период. Разглеждайки растежа от национално към регионално ниво, се приема, че икономическият растеж на страната или общото ѝ благосъстояние е в пряка зависимост именно от регионалния икономически растеж. Регионалният икономически растеж обаче е рядко срещан термин в научната литература, за който след задълбочено проучване се установява, че липсва точна дефиниция. Настоящата разработка има за цел да изясни същността на понятието регионален икономически растеж, неговото значение в съвременното икономическо развитие и да очертае начините, чрез които той се променя при провеждане на държавните политики.

Ключови думи: регионален икономически растеж, регионално развитие, държавни политики, планове за развитие.

JEL: O40, R58, R11.

REGIONAL ECONOMIC GROWTH – ESSENCE, SIGNIFICANCE, AND DYNAMICS IN THE IMPLEMENTATION OF STATE POLICIES

Yoana Ivanova Parvanova

D.A. Tsenov Academy of Economics - Svishtov

Department of Finance and Credit

e-mail: ioanaaa___@abv.bg

Abstract: Economic growth is fundamental to the policies pursued by every country. As a metric, it reflects the economic development of each country in a given time period in the most synthesized form. Considering growth from the national to the regional level, it is accepted that a country's economic growth or overall welfare is directly dependent on regional economic growth. However, regional economic growth is a rarely encountered term in scientific literature, and a thorough study reveals that it lacks a precise definition. This paper aims to clarify the essence of the term regional economic growth, as well as its significance in contemporary economic development, and outline the ways in which it changes through the implementation of state policies.

Keywords: regional economic growth, regional development, state policies, development plans.

JEL: O40, R58, R11.

Въведение

Регионалното икономическо развитие е изследователска област в икономиката, която се фокусира върху моделите на растеж и развитие, които се срещат в конкретни географски региони. Тази област изследва как икономическите, социалните и политическите фактори си взаимодействат в рамките на регионите, за да влияят върху резултатите от растежа и развитието. Значението на регионалното икономическо развитие се крие в способността му да идентифицира и интерпретира различията в растежа и просперитета между различните региони, което може да дефинира целенасочени политически интервенции за насърчаване на по-балансиран и приобщаващ растеж.

Икономическият растеж и неговото стимулиране са във фокуса на обществените политики на България в опитите ѝ за догонващо развитие в европейския контекст. Безспорно икономическият ръст е сред най-често поставяните цели в изготвяните на различни нива програми за управление, но въпреки това сравнението с останалите държави-членки показва, че страната ни е изоставаща в ЕС и с малка преднина пред нечленуващите в Съюза държави. В допълнение нееднаквият темп на регионален икономически растеж води до социални и политически проблеми, които влияят върху качеството на живот в страната и противоречат на една от най-важните цели на Европейския съюз – равнопоставеност на обществото.

Обект на изследване в настоящата статия е регионалното развитие в България и в частност икономическият растеж на отделните региони и неговата динамика, както и ефектите от провежданите държавни политики.

Предмет на изследването е регионалният икономически растеж и нормативната рамка на регионално и пространствено планиране.

Целта на това проучване е да изследва различни аспекти на регионалното икономическо развитие, включително историческата еволюция на съответните икономически концепции; факторите, движещи регионалния икономически растеж; причините за неравномерното регионално развитие и последициите от него. Анализирайки тези елементи, статията има за цел да допринесе за по-задълбочено изследване на това, как регионите могат да използват своите уникални характеристики и предимства, своя икономически потенциал, за да се справят с предизвикателствата и да постигнат устойчив растеж. Регионалната политика от законодателната рамка до разработването на дългосрочни, средносрочни и краткосрочни планове следва да е водена от търсенето на регионален икономически растеж и балансирано регионално развитие. Процесът е сложен и като основно затруднение пред съвременното икономическо развитие на България се очертава именно наличието на висока степен на социално-икономически различия между отделните региони.

За постигане на целта изследването си поставя следните **задачи**:

- да се направи обзор на основни теории, свързани с регионалния икономически растеж;
- изследване същността и значението на регионалния икономически растеж за съвременната икономика;
- проучване и анализиране на нормативната рамка и методическите аспекти на действащото законодателство и тяхното влияние върху икономическия растеж на отделните региони.

1. Същност на регионалния икономически растеж и неговото значение за съвременното икономическо развитие

Унифицирането на понятийния апарат е първата стъпка към прогресивното развитие на една наука и правилното ѝ разбиране от страна на читателя. Регионалната икономика е относително ново научно направление в икономиката и като такава тя страда от терминологична недостатъчност. Достигайки до същността на понятието "регионален икономически растеж", следва да направим кратък обзор на понятията „регион“, „икономически растеж“ и „регионално развитие“.

Терминът „регион“ е изследван в редица научни трудове както от български, така и от чужди учени. Често като негов синоним се използва думата „район“, която произлиза от френската дума „rayon“ и тази масова практика в научните трудове, средствата за масово осведомяване и изготвяните програми и стратегии води до известна неопределеност.

След направено изследване за значението на двата термина и тяхното значение К. Петров достига до извода, че думата „район“ е не само русифициран вариант на френската дума „rayon“, но и съдържанието ѝ изцяло е заимствано от съдържанието на думата „region“, имащо немско-английски произход. Ето защо е нормално и правилно при характеризирането на обособени части от земната повърхност, които се отличават със специфичните си природни и социално-икономически условия, да се използва терминът „регион“. Това се налага от регионализацията на политиката, науката, стопанството и управлението, както и от наложилите се названия на редица области от научното познание и практика (Петров, 2015).

Е. Алаев приема, че терминът „регион“ има многозначно съдържание, но за да бъде характеризирана дадена територия като такава, трябва да е налице определена взаимосвързаност на съставните ѝ елементи, която да осигурява единство и цялост като обективно условие и закономерен резултат от развитието на дадена територия (Alaev, 1983).

Уитълси определя региона като „комплекс от природни, биотически и социални особености, които са описани или функционално са асоциирани към човешките занимания в определена територия. Регионът може да се приеме като общност от избрани и свързани природни и социални

особености“ (Whittlesey, 1954). Пжигода смята, че под понятието регион следва да се разбира „относително хомогенна зона отделена от нейната заобикаляща среда, разграничена от съседните зони чрез нейната природа или придобити характеристики, които са създадени поради забележими, разпознаваеми фактори“ (Przygoda, 2014), (Przygoda, 2009). Л. Георгиев определя региона като „част от територията на страната, която, променяйки условията си за съществуване, променя в значителна (решаваща) степен благосъстоянието на страната“ (Георгиев, 1997).

По отношение на термина „икономически растеж“ в научната литература има нюанси, касаещи неговата същност, роля и значение. Обобщавайки част от опитите за неговото дефинитивно изразяване, можем да го определим като:

- нарастването на капацитета на едно стопанство да създава стоки и услуги в определен период в сравнение с предходен;
- процес, насочен едновременно към подобряване качеството на живот на населението и подобряване ефективността от функционирането на икономиката;
- продължително увеличаване на съвкупната продукция, създадена в националната икономика.

В тази връзка можем да заключим, че регионалният икономически растеж се изразява в нарастването на капацитета за създаване на стоки и услуги в част от територията на страната, който променя условията за съществуване на обществото в региона и благосъстоянието на цялата страна.

От така изложената дефинитивна определеност за регионалния икономически растеж следва да направим препратка към по-широкото понятие, а именно „регионално развитие“. Регионалното развитие в голяма част от научните трудове се определя като процес на развитие на определена територия. Двете явления имат тясна връзка помежду си и се проявяват кумулативно. Регионалното развитие води след себе си регионален икономически растеж, който можем да определим още и като едно качествено проявление на регионалното развитие.

Открояването на значението на регионалния икономически растеж за съвременното икономическо развитие на България ще допринесе за воденето на една по-целенасочена регионална политика от страна на държавата. На ниво регион регионалният икономически растеж води до повишаване доходите на населението, намаляване процента на безработица, увеличаване на заетостта, привличане на нови инвестиции и възможност за генериране на свободни капитали, които да послужат за реинвестиране в проекти и програми. По отношение на общото благосъстояние на страната регионалният икономически растеж допринася за повишаване величините на брутният вътрешен продукт (БВП), брутният национален продукт (БНП), повишаване естествения прираст на населението, възможност за справяне с едно

от основните затруднения пред съвременното икономическо развитие на България, а именно наличието на висока степен на социално-икономически различия между отделните региони на страната и оттам до повишаване на жизнения стандарт и задоволството на населението.

2. Преглед на литературата в областта на регионалния икономически растеж

Прегледът на литературата се задълбочава в три основни области: историческата еволюция на регионалните икономически концепции, теориите и моделите за регионален икономически растеж и изследванията върху неравномерното регионално икономическо развитие. Като изследваме тези области, се стремим да осигурим основно разбиране на концепцията за регионален икономически растеж и нейната комплексност.

2.1. Историческа еволюция на регионалните икономически концепции

Изследването на регионалната икономика се е развило значително с течение на времето, преминавайки от класическите теории за местоположението към съвременните интерпретации на пространствената икономика и иновационните системи. Поради важната си обществена значимост и многообхватност в областта на регионалната наука и проблемите на растежа са работили голям брой автори. Теориите за регионалния икономически растеж се занимават основно със способността на региона да намери и да поддържа постоянно специфична и подходяща роля в международното разделение на труда чрез ефективно и креативно използване на ресурсите, с които разполага регионалната икономическа система (Докова, 2015). Теорията за етапите на развие е една от най-ранните теории за развитието, която се основава на разбирането, че регионалното развитие е естествена последователност от етапи. Същите се намират в следната последователност: 1) автаркия (произведената на местно ниво продукция е достатъчна да задоволи местната икономическа система); 2) специализация; 3) трансформация; 4) диверсификация и 5) развитие на сектора на услугите. Всеки един етап се характеризира с нарастваща производителност на производствените фактори, високо съотношение капитал/труд и подобряване благосъстоянието на глава от населението. Първоначално теориите за регионалното икономическо развитие се фокусират върху географското местоположение, природните ресурси и търговията като основни двигатели на регионалния растеж (Weber, 1929); (Christaller, 1933). Тези ранни теории поставят основата за разбиране на пространственото разпределение на регионалните икономически дейности.

В средата на 20-ти век учени като Перу, Мирдал и Ситоханг въвеждат понятията за полюси на растеж и кумулативна причинно-следствена връзка, подчертавайки ролята на индустриалната агломерация и ефектите на снежна топка от икономическите дейности в регионите (Perroux, 1955), (Myrdal & Sitohang, 1957). Тези концепции подчертават динамичните процеси на регионално развитие и потенциала на определени области да катализират по-широк икономически растеж.

През последните няколко десетилетия се наблюдава повишен интерес към концепцията за индустриална локализация в икономическата география, икономиката и бизнес изследванията. Индустриалната локализация, феноменът, при който различни индустрии се концентрират на определени места, е дългогодишна характеристика, датираща от периода на индустриализация през деветнадесети век в Европа, Съединените щати и други региони. Въпреки това, през по-голямата част от двадесети век, поради промени в индустриалната структура, възхода на методите за масово производство и доминирането на големи интегрирани фирми, много от тези локализиращи концентрации на специализирани дейности претърпяха упадък. Това доведе до преминаване към географски по-разпръснат модел на производство. От началото на 80-те години на миналия век някои изследователи твърдят, че нарастващата глобализация и възходът на икономиките, управлявани от информационните технологии, са намалили значението на местоположението и пространствената близост за ефективността и успеха на бизнеса (Asheim, Cooke, & Martin, 2006).

По-новите теории интегрират различни аспекти на технологиите, иновациите и разпространението на знания в концепцията за регионалното икономическо развитие. Трудовете на Кругман върху новата икономическа география и на Портър върху клъстерите и конкурентното предимство на регионите подчертават важността на икономииите от мащаба, мрежовите ефекти и местното натрупване на специализирани знания и умения (Krugman, 2011), (Krugman, *Increasing Returns and Economic Geography*, 1991), (Porter, 1990). Преходът към базирани на знанието икономически модели допълнително усъвършенства възприемането на регионалната икономическа динамика, поставяйки по-голям акцент върху човешкия капитал, иновационните екосистеми и ролята на политиката за насърчаване на благоприятна среда за регионално развитие (Florida, 2002), (Asheim, Froyn, Novi, & Menz, 2006).

2.2. Теории и модели за регионален икономически растеж

Теориите за регионалния икономически растеж се развиват, за да включат широк набор от фактори без претенции за изчерпателност като технологични иновации, развитие на инфраструктурата, човешки капитал и институционално качество.

В кейнсианския модел, разработен от Харод и Домар, се приема, че няма естествена тенденция за балансиран икономически растеж, а дългосрочният темп на растеж се определя от външен фактор – нормата на спестяване (Harrod, 1939), (Domar, 1946). По подобен начин в неокласическите модели икономическият растеж се влияе от външни фактори. Неокласическите теории застъпват становището, че факторите на растежа са инвестициите, трудът и природните ресурси. Те разглеждат процеса на растеж от гледна точка на производствената ефективност, разпределението на труда и факторната производителност. Моделът на Солоу свързва икономическия растеж със скоростта на технологичния прогрес (Solow, 1956). В екзогенните модели повишената дългосрочна производителност на глава от населението става възможна чрез натрупване на капитал и прилагане на иновации в производствения процес. Технологичните промени позволяват въвеждането на творчески комбинации от производствени фактори, повишаване на производителността на труда, което респективно повишава и доходите.

Концепциите за ендогенния растеж се явяват алтернатива на неокласическите модели на развитие. Теорията за ендогенния растеж, с видни представители Ромер, Ребело и Лукас например, постулира, че икономическият растеж се движи предимно от вътрешни фактори като иновации и създаване на знания (Lucas, 1988), (Romer, P., 1989), (Rebelo, 1991). Тази теория е особено влиятелна при обяснението на ролята на технологиите и образованието за стимулиране на регионалния икономически растеж. Ендогенните модели на икономически растеж могат да генерират дългосрочен растеж, без да разчитат на екзогенни промени в технологиите или населението. Друга част от моделите свързват растежа с промяната на населението (Becker & Barro, 1988). При тези модели се забелязва постоянна или нарастваща възвръщаемост на факторите, които могат да бъдат кумулирани (Lucas, 1988), (Romer, P., 1989), (Rebelo, 1991). Обединени са и около становището, че правителствата могат да влияят върху икономическия растеж чрез системата за регулиране на бизнеса, стимулиране на научно-изследователската дейност, насърчаване на развитието на образованието. Ендогенните теории заключват, че по-образованата и здрава работна сила е по-производителна.

Пространствените икономически модели като тези, предложени от Фуджита, Кругман и Винеибълс, изследват, как географските и икономическите пространства си взаимодействат, за да повлияят на икономическите резултати (Fujita, Krugman, & Venables, 1999). Тези модели подчертават значението на агломерационните икономики, транспортните разходи и разпределението на икономическите дейности в пространството. Концепцията за икономическа сложност, както е изследвана от Хидалго и Хаусман, предлага друга гледна точка, през която да се разглежда регионалното развитие, предполагайки, че разнообразието и сложността на икономическите дейности на даден регион са ключови детерминанти на неговия растеж и

потенциал за развитие (Hidalgo & Hausmann, 2009). В своето изследване авторите подчертават връзката между специализацията, икономическата ефективност и развитието, като подчертават значението на икономическата сложност на страната. Те предлагат подход за разбиране на икономическия растеж и развитие чрез изследване на търговските данни като двустранна мрежа, свързваща страните и продуктите, които изнасят. Чрез този анализ те демонстрират осъществимостта на количественото определяне на икономическата сложност на дадена страна въз основа на структурата на тази мрежа. То също показва, че страните са склонни да се приближават към нива на доходи, определени от сложността на техните икономически структури. Изследването подчертава значението на насърчаването на условия, благоприятстващи появата на комплексност за устойчив растеж и просперитет в усилията на държавите да осигурят развитие.

2.3. Изследвания на неравномерното регионално икономическо развитие

Неравномерното регионално развитие е основна грижа в областта, като изследователите анализират причините за различията и потенциалните стратегии за смекчаване. Теориите за регионалното неравенство посочват структурни фактори като неравномерното разпределение на ресурсите и инвестициите, както и институционални фактори, като управление и ефективност на политиката, като основните фактори, допринасящи за регионалните различия (Barca, McCann, & Rodríguez-Pose, 2012). Проучването на Барка, МакКан и Родригез-Поуз изследва продължаващия дебат относно предимствата на пространствено неутралните спрямо пространствено базираните политики в икономическото развитие, разгледани в контекста на политиката за развитие сред учени и международни организации в продължение на няколко десетилетия. Той разглежда как глобализацията оспорва приетите преди аргументи и извежда нов отговор, който се отнася както до глобалните промени, така и до подходите за непространствено развитие. Неотдавнашните големи изследвания по темата се използват, за да се хвърли светлина върху тези дебати по примери от развиващия се свят и Европейския съюз. В рамките на този динамичен контекст авторите се застъпват за интервенции за развитие, които дават приоритет на ефективността и социалното включване пред териториалното сближаване, подчертавайки важността на отчитането на икономическото, социалното, политическото и институционалното многообразие за максимизиране едновременно на местния и съвкупния потенциал за икономическо развитие.

Емпиричните проучвания изследват въздействието на глобализацията, технологичните промени и политическите интервенции върху регионалните различия. Например Родригез-Поуз и Кресченци анализират ролята на иновациите и икономиките, основани на знанието, за изострянето или

сметчането на регионалните неравенства (Crescenzi & Rodríguez-Pose, 2008). Това проучване изследва влиянието на предоставянето на инфраструктура и инвестициите върху иницирането на регионален растеж в рамките на Европейския съюз. Той оценява икономическите последици от съществуващите и подобрените транспортни мрежи във връзка с техните взаимодействия с иновациите и местните социално-икономически фактори. Регионите със стабилна транспортна инфраструктура и силни връзки с подобни добре обезпечени региони са склонни да демонстрират ускорен растеж. Въпреки това инвестициите в инфраструктура в даден регион или в съседните му региони изглежда превръщат периферните райони в по-податливи на конкуренция. Освен това положителното влияние на осигуряването на инфраструктура върху растежа намалява бързо и е по-слабо изразено в сравнение с фактори като нивото на човешкия капитал. По подобен начин изследванията върху регионалното развитие на Китай подчертават как правителствените политики и инвестициите в инфраструктура и образование са повлияли върху пространственото разпределение на икономическия растеж и развитие (Cui, Fan, Li, & Choi, 2020).

В обобщение на направения обзор литературата за регионалното икономическо развитие обхваща широк набор от теории и емпирични изследвания, всяка от които допринася за по-доброто интерпретиране на сложната динамика, която движи икономическия растеж и различията между регионите. Този преглед предоставя моментна снимка на литературния преглед, подчертавайки ключови концепции, теории и констатации, които формират основата за по-нататъшно изследване в тази статия.

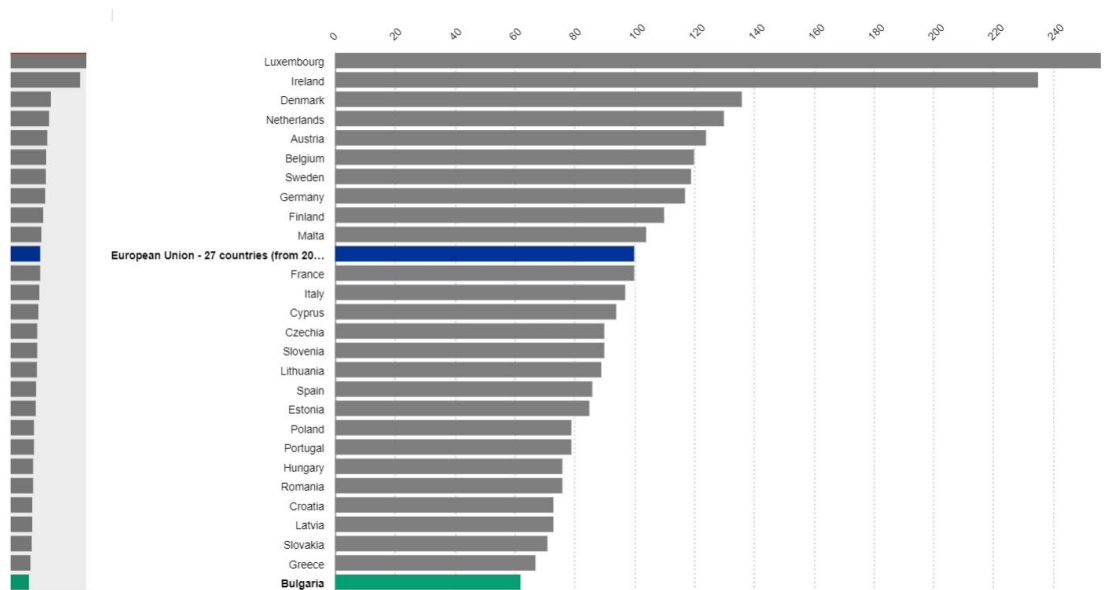
3. Индикатори за измерване на регионалния икономически растеж и проследяване развитието и приноса на отделните региони

Регионалният икономически растеж се влияе от широка гама обстоятелства и фактори и поради тази причина няма универсален и точно определен индикатор за неговото измерване. В по-ранните периоди, преди статистическото отчитане на съвкупната продукция, са се използвали по-опростени индикатори за измерване на икономическия растеж като например изменението на броя на населението и неговия естествен прираст. Към настоящия момент измерването се осъществява посредством динамиката на брутният продукт, брутният продукт на човек от населението и продукта на 1 зает (производителност).

В измерването на растежа намират приложение както БВП, така и БНП. Брутният вътрешен продукт е основен измерител на икономическата активност на територията на дадена държава. Чрез него, в паричен израз, се представя стойността на всичко, което основните икономически агенти –

държавата, фирми и домакинства – са произвели в рамките на конкретен отчетен период, обичайно една година (Брусарски, Захариев, А., & Манлиев, Г., 2015). Ролята на brutния национален продукт (БНП) като друг основен индикатор на растежа изпъква особено, когато се подчертават значението на осъществяваните икономически дейности и получаването на доходи извън територията на страната (Петров, 2015).

Брутният продукт на човек от населението е индикатор, отразяващ промяната в икономическото благосъстояние на отделния индивид, както и различието между регионите, съобразно броя на населението. Разгледан на национално ниво, съобразно статистическа информация на Евростат за 2022 г., се установява, че България е на последно място в ЕС по този показател.

Източник: данни от Евростат за 2022 г.

Фигура 1. Брутен продукт на човек от населението в Евросъюза

Изложените данни показват, че БВП на глава от населението в България е 59% от средното за Европейския съюз. Същият е най-висок в Люксембург, Ирландия, Дания, Нидерландия, Австрия и Белгия. Над средните нива за ЕС са и Швеция, Германия, Финландия, Малта и Франция. В тази връзка, според Световната банка, присъединяването на България към ЕС през 2007 г. повиши очакванията, че стандартът на живот ще се повиши бързо и ще достигне средните нива за ЕС за относително кратък период. До 2022 г. конвергенцията достигна 59 % от средния БВП на глава от населението в ЕС по отношение на паритета на покупателната способност, но страната остава най-бедната страна-членка на ЕС. За да се достигнат средните нива на доходи в ЕС през следващите 15 години, ще са необходими амбициозни реформи и политики за стимулиране на икономическия растеж. Те включват

преодоляване на институционалните и управленските слабости, осигуряване на лоялна конкуренция за повишаване на ефективността на фирмите и разширяване на частния сектор, заедно с инвестиране в умения. Успоредно с това ще трябва да се обърне внимание на продължаващите неравенства, включително неравенството в доходите и неравенството във възможностите (The World Bank, 2024).

За целите на настоящото проучване следва да направим кратък анализ и на показателите БВП и БВП на човек от населението по икономически сектори и региони, за да проследим развитието и приноса на всеки един от тях. Съгласно чл. 4, ал. 3 от Закона за регионалното развитие (Държавен вестник, 2022), Районите, които образуват ниво 2, са региони за планиране, не представляват административно-териториални единици и са с териториален обхват, както следва:

1. Северозападен район, включващ областите Видин, Враца, Ловеч, Монтана и Плевен;
2. Северен централен район, включващ областите Велико Търново, Габрово, Разград, Русе и Силистра;
3. Североизточен район, включващ областите Варна, Добрич, Търговище и Шумен;
4. Югоизточен район, включващ областите Бургас, Сливен, Стара Загора и Ямбол;
5. Югозападен район, включващ областите Благоевград, Кюстендил, Перник, София и София (Столична община);
6. Южен централен район, включващ областите Кърджали, Пазарджик, Пловдив, Смолян и Хасково.

Таблица 1

БВП и БДС по икономически сектори и райони с данни към м. октомври 2022 г.

Статистически район (NUTS II)	Област (NUTS III)	БДС по икономически сектори			БДС, млн.лв.	БВП, млн.лв.	БВП на човек от населението, лв.
		Аграрен	Индустрия	Услуги			
Северозападен район		1 000	2 616	4 998	8 614	9 846	13 840
	Видин	148	91	561	801	915	11 438
	Враца	192	1 244	985	2 421	2 768	17 781
	Ловеч	165	424	890	1 480	1 691	13 963
	Монтана	229	295	786	1 309	1 496	12 088
	Плевен	265	563	1 776	2 603	2 976	12 889

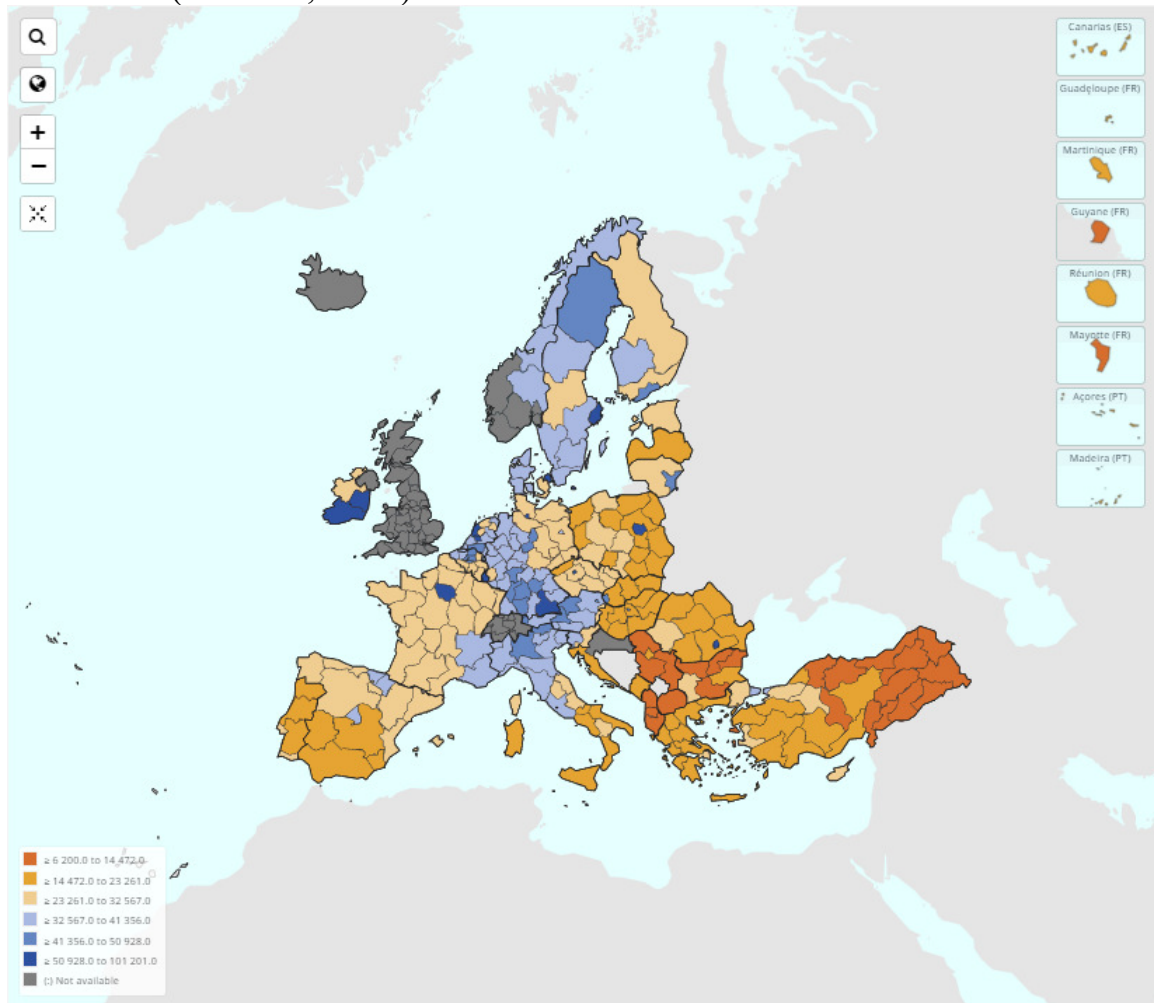
Северен централен район		1 129	2 470	5 575	9 174	10 487	13 838
	Велико Търново	277	639	1 807	2 723	3 112	13 669
	Габрово	93	600	821	1 514	1 731	16 549
	Разград	246	299	687	1 232	1 408	12 942
	Русе	260	811	1 710	2 781	3 179	15 075
	Силистра	253	121	549	924	1 056	9 975
Североизточен район		1 187	3 041	7 924	12 153	13 892	15 135
	Варна	270	1 783	5 286	7 338	8 389	17 872
	Добрич	390	379	1 060	1 829	2 091	12 285
	Търговище	204	360	632	1 196	1 367	12 536
	Шумен	324	519	946	1 789	2 045	11 989
Югоизточен район		944	4 560	8 543	14 047	16 067	15 816
	Бургас	281	978	4 403	5 662	6 472	15 815
	Сливен	189	399	1 067	1 656	1 893	10 439
	Стара Загора	267	2 881	2 308	5 454	6 326	20 165
	Ямбол	207	302	765	1 274	1 456	12 617
Югозападен район		726	10 237	50 405	61 368	70 152	33 761
	Благоевград	279	816	2 216	3 311	3 785	12 626
	Кюстендил	115	318	728	1 161	1 327	11 535
	Перник	62	344	751	1 156	1 321	11 084
	София	191	2 133	1 653	3 978	4 547	19 263
	София (столица)	79	6 627	45 057	51 763	59 172	45 242
Южен централен район		1 084	6 055	9 113	16 252	18 578	13 294
	Кърджали	208	765	682	1 655	1 892	11 760
	Пазарджик	210	1 084	1 248	2 542	2 905	11 653
	Пловдив	367	3 303	5 369	9 039	10 333	15 547
	Смолян	88	429	592	1 110	1 268	12 609
	Хасково	211	474	1 221	1 906	2 179	9 817

Източник: Авторова адаптация въз основа на информация от НСИ, 2022 г.

Видно от статистическите данни представени в таблицата, в националния брутен вътрешен продукт (БВП) за 2022 г. най-нисък е приносът на Северозападния район – 9 846 000 лв., последван от Северен централен район – 10 487 000 лв., Североизточен район - 13 892 000 лв., Югоизточен район – 16 067 000 лв., Южен централен район – 18 578 000 лв. и съответно най-висок е приносът на Югозападния регион – 70 172 000 лв. Стойността на този показател корелира с броя на населението в съответния регион.

Междурегионалните различия по показателя БВП продължават да се задълбочават във времето, като тенденцията икономическият растеж на Югозападния регион да продължава да расте и да е в пъти по-голям от останалите региони от ниво 2, се запазва във времето.

Два от трите най-бедни региона (NUTS2) в Европейския съюз са в България, Северозападен и Северен Централен райони за планиране, на база регионалния БВП на глава от населението, коригиран спрямо покупателната способност (Eurostat, 2021).

Източник: *Евростат*, (Eurostat, 2021).

Фигура 2. Регионален профил според Брутен продукт на човек от населението в Европа

Анализът на състоянието на показателя БВП на човек от населението също е определящ за състоянието на икономиката и показва силна поляризация между регионите от ниво 2. Положителен факт е, че се отбелязва непрекъснат ръст на показателя в последните години, но разликите между регионите е значителна (Национален център за териториално развитие ЕАД, 2021). С оглед представените данни е видно, че стойностите на показателя варират от 13 840 лв. за Северозападен регион до 33 761 лв. за Югозападен

регион, при средно за страната 20 212 лв. на човек от населението. Според използвания в ЕС критерий за подпомагане на по-слабо развитите райони може да се приеме, че три от регионите в България към момента попадат под този праг и това са Северозападен регион, Северно централен регион и Южен централен регион. С цел повишаване на регионалния икономически растеж и премахване на регионалните различия преобладаващата част от ресурсите за регионално развитие следва да бъдат насочени за подпомагане именно на тези региони.

4. Нормативната рамка и методическите аспекти на действащото законодателство по отношение на регионалния икономически растеж

Държавната политика за регионално развитие е целенасочена дейност на държавните органи, чрез която се създават условия за балансирано и устойчиво интегрирано развитие на регионите в България. Регионалният икономически растеж на всеки регион е отражение именно на водената държавна политика. Основните нормативни текстове, с които следва да са съобразени разработваните стратегически документи, са чл. 20 от Конституцията на Република България, който гласи, че „държавата създава условия за балансирано развитие на отделните райони на страната и подпомага териториалните органи и дейности чрез своята финансова, кредитна и инвестиционна политика“ и съответно Закона за регионалното развитие.

Регионалният икономически растеж се влияе от цялостна система от документи, в която важно място заемат Националната стратегия за регионално развитие на Република България, Регионалните планове за развитие на районите от ниво 2, Областните стратегии за развитие, Националната концепция и регионалните схеми за пространствено развитие, Общинските планове за развитие, Интегрираните планове за градско възстановяване и развитие и Планове за интегрирано развитие на общините.

В основата на широката палитра от планови документи, всеки от които с различни подходи и фокуси, се откроява тяхната обща и най-главна роля – социална справедливост и икономически растеж. За целите на настоящето проучване следва да направим кратък обзор на заложените стратегически приоритети на отделните региони. Същите са предвидени в действащите интегрирани териториални стратегии за развитие на шестте региона от ниво 2 за периода 2021–2027 г. и разработени в съответствие с Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен регион, 2021–2027 г. предвижда: „Стратегически приоритет 1: Ускоряване на растежа на регионалната икономика“ чрез привличане на инвестиции, развитие и повишаване на конкурентоспособността чрез иновации,

цифровизация и икономическа промяна и производства с висока добавена стойност чрез целенасочени инвестиции.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен регион, 2021–2027 г. предвижда: „Стратегически приоритет 1: Постигане на икономически подем чрез използване на регионалните потенциали и технологична трансформация“ чрез създаване на нови работни места в секторите и производствата с добавена стойност, иновации и технологии, без да се подценява потенциалът на селското стопанство за модернизация, както и с поддържането на ефективен регионален и местен пазар на труда.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен регион, 2021–2027 г. предвижда: „Стратегически приоритет 1: Повишаване на динамичността на региона в глобален мащаб“ чрез: развитие на интелигентна индустрия с потенциал за висок растеж, подкрепа за икономиката, свързана с морето; устойчиво селско стопанство и активиране на селските райони; разнообразяване на регионалния туристически продукт.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион, 2021–2027 г. предвижда: „Стратегически приоритет 1: Подкрепа за устойчива и интелигентна икономика на Югоизточен регион“ чрез засилване на капацитета за научни изследвания и иновации и въвеждане на модерни технологии и развитие на синя икономика, туризъм и селско стопанство с повишена добавена стойност.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Южен централен регион, 2021–2027 г. предвижда: „Стратегически приоритет 1: Засилване на конкурентните позиции на Южен централен регион чрез инвестиции във факторите на растежа“ чрез подкрепа на регионалната икономика за иновативност и технологично развитие и повишаване на добавената стойност, стимулиране и подкрепа за изграждане на партньорства между представители на бизнеса, научноизследователския сектор, държавната администрация и структурите на гражданското общество като клъстери и други.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югозападен регион, 2021–2027 г. предвижда: „Стратегически приоритет 1: Подкрепа на регионалните потенциали за устойчив растеж“ посредством подобряване на регионалната система за научноизследователска дейност, преход към ново индустриално развитие чрез повишаване качеството на работната сила, въвеждане на иновативни производства, повишаване на инвестиционната активност и засилване ролята на модерното предприемачество.

Анализирайки поставените стратегически приоритети, се установява, че същите са съобразени с проблемите и нуждите на всеки регион към момента на тяхното разработване. Тук възниква и въпросът, щом сме в правилната посока на стратегическо планиране, непременно ли на финала ще е налице регионален икономически растеж? Да, правилната посока на планиране е ключова за откриване на правилния път към икономически просперитет на региона, но отговорът на този въпрос е отрицателен. Динамиката

на регионалния икономически растеж е в зависимост не само от заложените приоритети и цели в приетите програми и стратегии, но и от качествения процес на изпълнение, размера на вложените средства и контрола за тяхното ефективно вложение.

Заклучение

В резултат от направеното изследване достигаме до извода, че регионалният икономически растеж се изразява в нарастването на капацитета за създаване на стоки и услуги в част от територията на страната, който променя условията за съществуване на обществото в региона и благосъстоянието на цялата страна. Негово значение и принос са в редица насоки както по отношение на отделния регион, така и по отношение на цялата страна. Регионалният икономически растеж е постижим само при водене на една адекватна, ефективна и устойчиво изградена политика. За целта следва да има ясна методология за изготвяне на стратегиите, цялостна регламентация на процеса за стратегическо планиране, яснота и взаимопомощ в процеса на изпълнение, пълна прозрачност на разполагаемите и вложени ресурси и последващ контролинг.

Използвани източници

- Alaev, E. B. (1983). *Socioeconomic Geography: A Glossary of Concepts and Terms*. Moscow: Mysl.
- Asheim, B., Cooke, P., & Martin, R. (2006). The rise of the cluster concept in regional analysis and policy . In *Clusters and regional development: critical reflections and explorations* (pp. 1-29).
- Asheim, G., Froyn, C., Hovi, J., & Menz, F. (2006). Regional versus global cooperation for climate control. *Journal of Environmental Economics and Management*, 51(1), 93-109.
- Barca, F., McCann, P., & Rodríguez-Pose, A. (2012). The Case for Regional Development Intervention: Place-Based versus Place Neutral Approaches. *Journal of Regional Science*, 52(1), 134-152.
- Becker, G. S., & Barro, R. J. (1988). A Reformulation of the Economic Theory of Fertility. *Quarterly Journal of Economics*, 103, 1-25.
- Christaller, W. (1933). *Die Zentralen Orte in Süddeutschland* . Jena .
- Crescenzi, R., & Rodríguez-Pose, A. (2008). Infrastructure endowment and investment as determinants of regional growth in the European Union. *European Investment Bank Papers*, 13(1), 62-101.

- Cui, L., Fan, D., Li, Y., & Choi, Y. (2020). Regional competitiveness for attracting and retaining foreign direct investment: A configurational analysis of Chinese provinces. *Regional Studies*, 54(5), 692-703.
- Domar, E. (1946). Capital Expansion, Rate of Growth, and Employment. *Econometrica*, 14(2), 137–147.
- Florida, R. (2002). (). The economic geography of talent. *Annals of the Association of American geographers*, 92(4), 743-755.
- Fujita, M., Krugman, P., & Venables, T. (1999). *The Spatial Economy – Cities, Regions and International Trade*. London: MIT Press.
- Harrod, R. F. (1939). An Essay in Dynamic Theory. *The Economic Journal*, 49(193), 14–33.
- Hidalgo, C. A., & Hausmann, R. (2009). The building blocks of economic complexity. *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)*, 106, pp. 10570-10575.
- Krugman, P. (1991). Increasing Returns and Economic Geography. *Journal of Political Economy*, 49, 137-150.
- Krugman, P. (2011). The New Economic Geography, Now Middle-aged. *Regional Studies*, 45(1), 1-7. doi:DOI: 10.1080/00343404.2011.537127
- Lucas, R. E. (1988). On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*, 22, 3-42.
- Myrdal, G., & Sitohang, P. (1957). *Economic theory and under-developed regions*. London: Gerald Duckworth & Co.,.
- Perroux, F. (1955). The theory of monopolistic competition: a general theory of economic activity. *Indian Economic Review*, 2(3), 134-143.
- Porter, M. (1990). *The competitive advantage of nations*. New York: Macmillan.
- Przygoda. (2014). New trends in the regional development. *6th International Scientific Conference of Economic and Social Development and 3rd Eastern European ES Conference: Business Continuity*. Retrieved from https://www.esdconference.com/upload/book_of_
- Przygoda, M. (2009). Wykorzystanie funduszy unijnych w podregionie ciechanowsko-płockim w latach 2004-2006. *Rocznik Naukowy Wydziału Zarządzania w Ciechanowie*, 3(1-2), 35-54.
- Rebelo, S. (1991). Long-Run Policy Analysis and Long-Run Growth. *Journal of Political Economy*, 99(3), 500-521.
- Romer, P. (1986). Increasing Returns and Long Run Growth. *Journal of Political Economy*, 94, 1002-1037.
- Romer, P. (1989). *Endogenous Technological Change*. National Bureau of Economic Research (NBER). Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research (NBER). Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=226703>
- Solow, R. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*, 78, 65-94.

- The World Bank. (2024). The World Bank In Bulgaria. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/bulgaria/overview>
- Weber, A. (1929). *Theory of the location of industries*. (C. Friedrich, Trans.) The University of Chicago Press.
- Whittlesey, D. (1954). The regional concept and the regional method. In D. Whittlesey, *American geography. Inventory and prospect*. (pp. 19-68).
- Брусарски, Р., Захариев А., & Манлиев Г. (2015). *Финансова теория*. В. Търново: Фабер.
- Георгиев, Л. (1997). *Регионална икономика*. София: НБУ, Център по дистанционно обучение.
- Докова, С. (2015). *Регионална икономика*. София: Издателски комплекс – УНСС.
- Държавен вестник. (2022, 7 1). Закон за регионалното развитие. 51. НС на Република България.
- Eurostat. (2021). Regions and Cities Illustrated (RCI). Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/RCI/#?vis=nuts2.economy&lang=en>
- Национален център за териториално развитие ЕАД. (2021). *Социално-икономически анализ на районите в Република България*. (О. п. растеж, Ed.) Retrieved from https://www.eufunds.bg/sites/default/files/uploads/oprd/docs/2021-11/4_SIA_BG_Part_2%2008.2021-fin.pdf.
- Петров, К. (2015). *Регионална политика на Европейския съюз и Република България*. . София: Издателски комплекс – УНСС.
- Национален статистически институт:
<https://www.nsi.bg/bg/content/2215/%D0%B1%D0%B2%D0%BF-%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE-%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%BE>.
- Оперативна програма Региони в растеж (2021). Социално-икономически анализ на районите в Република България 2021. Извлечено от https://www.eufunds.bg/sites/default/files/uploads/oprd/docs/2021-11/4_SIA_BG_Part_2%2008.2021-fin.pdf.
- Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен регион, 2021-2027 г. (2022). Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен регион, 2021-2027 г./ Приет с Решение № 896 на Министерския съвет от 16.11.2022 г. Извлечено от <https://www.strategy.bg/strategicdocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1570>
- Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северен централен район, 2021-2027 г. (2022). Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северен централен район, 2021-2027 г./ Приет с Решение № 897 на Министерския съвет от 16.11.2022 г. Извлечено от <https://www.strategy.bg/strategicdocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1571>

Интегрирана териториална стратегия за развитие на Южен централен район, 2021-2027 г. (2022). Интегрирана териториална стратегия за развитие на Южен централен район, 2021-2027 г./ Приет с Решение № 901 на Министерския съвет от 16.11.2022 г. Извлечено от <https://www.strategy.bg/strategicdocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1574>

Интегрирана териториална стратегия за развитие на Югоизточен район, 2021-2027 г. (2022). Интегрирана териториална стратегия за развитие на Югоизточен район, 2021-2027 г./ Приет с Решение № 899 на Министерския съвет от 16.11.2022 г. Извлечено от <https://www.strategy.bg/strategicdocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1573>

Интегрирана териториална стратегия за развитие на Югозападен район, 2021-2027 г. (2022). Интегрирана териториална стратегия за развитие на Югозападен район, 2021-2027 г./ Приет с Решение № 900 на Министерския съвет от 16.11.2022 г. Извлечено от <https://www.strategy.bg/strategicdocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1575>

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЩОВ

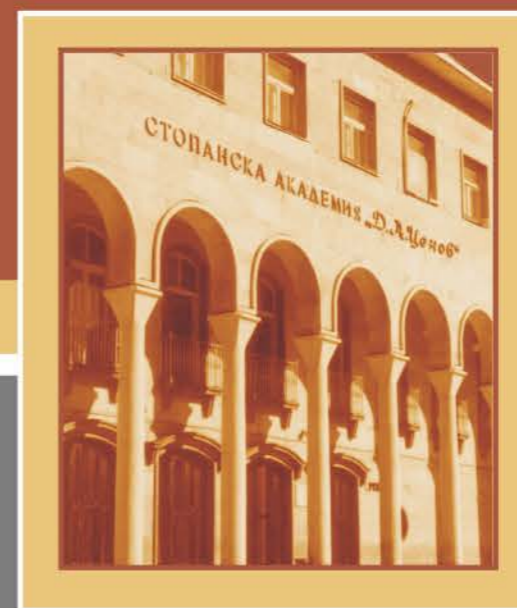
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XVI, 2023

Книга 19

Том XVI, 2023 г.
Книга 19

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Проф. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Милена Александрова – технически секретар

Съдържание

Студии

Васил Пламенов Василев ТРАНСПОРТ И ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ: ФОРМИ НА ПРОЯВЛЕНИЕ И МЕХАНИЗМИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ	5
Гергана Филипова Павлова СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ДОХОДИТЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА ЗА ПЕРИОДА 2007 – 2022 ГОДИНА	26
Грета Иванова Иванова ПОДБОР НА СЛУЖИТЕЛИ В ДЪРЖАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – НОРМАТИВНА РЕГЛАМЕНТАЦИЯ И ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ	49
Йордан Чорбаджийски ОПТИМИЗИРАНЕ НА ЕКСПОРТА В СЕКТОР ВИНОПРОИЗВОДСТВО ПО ПРИМЕРА НА ВИНАРСКА ИЗБА „ЧЕРНОМОРСКО ЗЛАТО“ АД	76
Мария Анастасова Хаджихристева СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗДРАВНОТО СЪСТОЯНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ	95
Момчил Мирославов Маринов РАЗВИТИЕ НА ЗАСТРАХОВАНЕТО „ЖИЛИЩА И ДОМАШНО ИМУЩЕСТВО“ В ЗАД „ОЗК ЗАСТРАХОВАНЕ“ АД	117
Ненко Василев Василев АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МАШИНОСТРОЕНЕТО В БЪЛГАРИЯ – СЕКТОРЕН АНАЛИЗ	148
Радка Иванова Василева КОЕФИЦИЕНТЪТ НА ВАРИАЦИЯ КАТО ВЪЗМОЖНОСТ ЗА АНАЛИЗ НА ПАЗАРА И УСТАНОВЯВАНЕ НА НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНА ЗАЩИТА ПРИ ИМУЩЕСТВЕНИТЕ ЗАСТРАХОВКИ В БЪЛГАРИЯ	175
Тоня Петрушева ФРАГМЕНТАРЕН АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА ТЪРГОВСКИТЕ ВЕРИГИ ЗА БЪРЗОБОРОТНИ ПОТРЕБИТЕЛСКИ СТОКИ В БЪЛГАРИЯ	192
Шенай Шемсиева Раимова ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ ВЪРХУ ФИНАНСОВОТО БЛАГОСЪСТОЯНИЕ НА ИНДИВИДА	219

Статии

Антонио Валентинов Дичев МАШИННО САМООБУЧЕНИЕ ПРИ VAR КАТО ОЦЕНКА ЗА ПАЗАРНИЯ РИСК – ПРЕДИМСТВА И НЕДОСТАТЪЦИ	241
Боряна Руменова Пейчева ФУНКЦИОНАЛНА РАМКА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА В МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ	255
Виктор Димитров Маринов ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ОТВОРЕНИТЕ ИНОВАЦИИ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	271
Галина Генева Илиева ИЗБОР НА ДОСТАВЧИК ОТ ФИРМАТА	284
Горян Благовестов Милев ДИНАМИКА НА ОТРАСЛОВАТА СТРУКТУРНА ТРАНСФОРМАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ	294
Елка Узунова МЕТОДИКО-ОРГАНИЗАЦИОННИ АСПЕКТИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДРЕБНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В СФЕРАТА НА ТУРИЗМА	305
Йоана Иванова Първанова РЕГИОНАЛЕН ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ – СЪЩНОСТ, ЗНАЧЕНИЕ И ДИНАМИКА ПРИ ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ПОЛИТИКИ	317
Йордан Стефанов Генов КОМУНИКАЦИЯТА КАТО ЧАСТ ОТ ПРЕНОСИМИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ	336
Любомир Василев Георгиев РОЛЯТА НА УПРАВЛЕНСКОТО РЕШЕНИЕ В СЪВРЕМЕННАТА ОРГАНИЗАЦИЯ	358
Мария Петрова Дачева КРИЗИСЕН МЕНИДЖМЪНТ ПРЕЗ COVID-19 И ЕФЕКТА МУ ВЪРХУ ПРОФЕСИОНАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ОФИС СГРАДИ	368
Миглена Трифонова Маринова УСТОЙЧИВОТО СЧЕТОВОДСТВО В МИННОДОБИВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – ИНТЕГРАЦИЯ В СТРАТЕГИЧЕСКИЯ ПОДХОД	378

Николай Василев Тодоров КРЪГОВИ ИКОНОМИЧЕСКИ СПОСОБИ В МЕТОДОЛОГИЯТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ТАКСА БИТОВИ ОТПАДЪЦИ	392
Онник Таракчиян АНАЛИЗЪТ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ФАРМАЦЕВТИЧНИЯ СЕКТОР: ТЕОРЕТИКО – ПРИЛОЖНИ АСПЕКТИ	405
Петър Ангелов Чернаев ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ЖИВОТНОВЪДНИЯ БИЗНЕС: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ	415
Пламен Станчев Илиев ЦЕНОВА ДИНАМИКА НА ЖИЛИЩНИЯ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ	428
Пламена Йорданова Колева НОРМАТИВНО РЕГЛАМЕНТИРАНЕ НА СТАТИСТИКАТА НА ТУРИЗМА	445
Ралица Сирашка НЕОБХОДИМОСТ ОТ ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНИ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ УМЕНИЯ В СЪВРЕМЕННИЯ АГРОБИЗНЕС	464
Росен Здравков Тумбев ПОЛОЖИТЕЛНАТА НАГЛАСА КЪМ ЗДРАВЕ НА РАБОТНОТО МЯСТО – СЪЩЕСТВЕН КОМПОНЕНТ ЗА ОРГАНИЗАЦИОННО ЗДРАВЕ	480
Стелиян Богданов Стефанов ИЗСЛЕДВАНЕ НА НЕРАВЕНСТВОТО ПРИ РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДОХОДИТЕ В БЪЛГАРИЯ И ЕС	491
Тодор Георгиев Гогов ЗНАЧЕНИЕ НА ВЪТРЕШНИЯ ОДИТ В БОРБАТА С ИЗМАМИТЕ В ОРГАНИЗАЦИИТЕ	504
Цветомира Георгиева Велева ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ОМНИКАНАЛНОТО БАНКИРАНЕ	522

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XVI – 2023, книга 19

Даден за печат на 10.11.2024 г., излязъл от печат 15.11.2024 г.
Поръчка № 18907; формат 16/70/100; тираж 50

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А